

особи, що займаються будь – яким незаконним промислом і одержують від цього доходи. До цієї ж групи можна віднести також осіб, які вчинили раніше злочинні дії щодо підозрюваних. По-четверте, це інші громадяни, які мають доступ до матеріальних цінностей, або вони їм ввірені для охорони, використання, реалізації. Специфічну групу потерпілих від бандитських нападів становлять особи, які володіють вогнепальною зброєю.

Таким чином, потенційна віктимність жертв бандитських нападів обумовлена двома обставинами: майновою заможністю і комплексом негативних звичок. За інших рівних умов по мірі зменшення прибутків знижується і рівень віктимності потенційних жертв [2, с. 62].

На підставі вивчення окремих кримінальних проваджень науковці визначають також кілька основних способів підбирання бандитами майбутніх жертв. Основним із них є надходження інформації від самих членів банди чи їх найближчого оточення про їхніх друзів, знайомих, іноді навіть родичів, а також особисте візуальне спостереження за тією чи іншою жертвою, її будинком, способом життя та визначення рівня її заможності відповідно до приблизної вартості її автомобіля, одягу, прикрас тощо. Поширеним способом щодо визначення майбутніх об'єктів для бандитського нападу є також відстеження місця роботи можливої жертви і за цією ознакою визначення розміру її ймовірних прибутків (як правило, так діють щодо підприємців сфери торгового бізнесу, ринку нерухомості, інших прибуткових бізнесових галузей) [3, с. 14].

Віктимологічна профілактика бандитизму повинна ґрунтуватися по-перше, на виявленні найбільш віктимного контингенту осіб (групи яких зазначені вище) та, по-друге, на нейтралізації негативного впливу на цих осіб з метою мінімізації рівня віктимності або її усунення. Віктимологічна складова діяльності правоохоронних органів щодо протидії бандитизму, на нашу думку, є важливим і необхідним доповненням до заходів загальносоціального, спеціально-кримінологічного і індивідуального характеру. Адже саме комплексне їх застосування сприятиме значному підвищенню ефективності запобіжної діяльності.

Отже, всебічні фундаментальні кримінологічні дослідження такого феномену, як жертва бандитизму, мають беззаперечну значущість адже саме в її характеристиках та ознаках криється основа для оптимізації шляхів віктимологічної профілактики.

Список бібліографічних посилань

1. Джужа А. О. Використання результатів віктимологічних досліджень у запобіганні злочинам. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 172–181.
2. Бедриківський В. В., Литвинов О. М. Бандитизм: соціально-правовий і кримінологічний аналіз : монографія. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 162 с.
3. Іваненко І. В. Бандитизм: кримінологічне та кримінально-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2003. 19 с.

Одержано 04.03.2019

УДК 343.34

Дмитро Сергійович ШИЯН,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
юридичного факультету Інституту управління та права
Запорізького національного технічного університету;

Ольга Юріївна ШИЯН,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
юридичного факультету Інституту управління та права
Запорізького національного технічного університету

ПРОБЛЕМА СУБ'ЄКТА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ВИМОГ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Злочин, передбачений ст.270 КК України, полягає у порушенні встановлених законодавством вимог пожежної безпеки; у ч. 1 цієї статті – якщо воно спричинило виникнення пожежі, якою заподіяно шкоду здоров'ю людей або майнову шкоду у великому розмірі; у ч. 2 –

якщо воно спричинило загибель людей, майнову шкоду в особливо великому розмірі або інші тяжкі наслідки.

Згідно з ч. ч. 1, 2 ст. 18 КК України суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

В. П. Тихий вважає, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 270 КК України, може бути будь-яка особа, яка досягла 16-річного віку [1, с. 319; 2, с. 488]. Посилаючись при цьому на п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду «Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного і колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» від 2 липня 1976 р. № 4 у редакції постанови від 3 березня 2000 р. № 3 [3, с. 519; 4, с. 946].

Однак згідно з абз. 2 п. 9 цієї постанови суб'єктом злочину, передбаченого ст. 220-1 КК (1960 р. – втратив чинність; ст. 270 чинного КК України – вставка наша), можуть бути як посадові (службові у чинному КК України – вставка наша) особи, так і громадяни, винні в порушенні встановлених законодавством вимог пожежної безпеки. Коло осіб, на яких покладається її забезпечення, окреслено в Законі України від 17 грудня 1993 р. «Про пожежну безпеку» (втратив чинність, яку скасував Кодекс цивільного захисту України – вставка наша) та в Правилах пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 22 червня 1995 р. № 400 (втратили чинність – вставка наша) [5].

Згідно з ч. 2, 3, 5, 6 ст. 55 Кодексу цивільного захисту України діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств, установ та організацій. Зазначена вимога відображається у трудових договорах (контрактах), статутах та положеннях. Забезпечення пожежної безпеки суб'єкта господарювання покладається на власників та керівників таких суб'єктів господарювання. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки під час проектування та забудови населених пунктів, будівництва будівель і споруд покладається на органи архітектури, замовників, забудовників, проектні та будівельні організації. Обов'язок із забезпечення пожежної безпеки в жилих приміщеннях державного, комунального, громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів покладається на квартиронаймачів і власників квартир, а в жилих приміщеннях приватного житлового фонду та інших спорудах, приватних житлових будинках садибного типу, дачних і садових будинках з господарськими спорудами та будівлями – на їх власників або наймачів, якщо це обумовлено договором найму [6].

В. І. Антипов також зазначає, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 270 КК України, можуть бути як службові, так і приватні особи [7, с. 554].

З урахуванням чинного законодавства України положення абз. 2 п. 9 цієї постанови визначають, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 270 КК України, можуть бути як службові особи, так і громадяни, винні в порушенні встановлених законодавством вимог пожежної безпеки. Коло осіб, на яких покладається її забезпечення, окреслено в Кодексі цивільного захисту України.

Роз'яснення абз. 2 п. 9 цієї постанови необхідно тлумачити у взаємозв'язку, враховуючи як перше, так і друге речення. А друге речення саме і вказує, що суб'єктом цього злочину є особи, на яких покладається забезпечення пожежної безпеки. Тобто відповідно до цього суб'єктом злочину, передбаченого ст. 270 КК України, можуть бути як службові, так і неслужбові особи, на яких покладається забезпечення пожежної безпеки. Коло таких осіб окреслено в Кодексі цивільного захисту України.

В. О. Навроцький, на відміну від В. П. Тихого, В. І. Антипова та інших вчених, на нашу думку, справедливо вважає, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 270 КК України, є особа, на яку покладено обов'язки з дотримання відповідних правил [8, с. 837].

М. К. Гнетнев, А. О. Данилевський також слушно вказують, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 270 КК України, є осудна фізична особа, яка досягла 16 років і на яку покладено обов'язки з дотримання відповідних правил. Такі обов'язки можуть виникати відповідно до закону чи іншого нормативного акту, службового становища, професійної діяльності тощо [9, с. 68].

Переконані, що суб'єктом будь-якого порушення встановлених законодавством вимог повинна бути не будь-яка особа, а лише та, на яку покладено обов'язки з їхнього забезпечення (дотримання).

Отже, погоджуючись з В. О. Навроцьким, М. К. Гнетневим, А. О. Данилевським та іншими вченими, а також враховуючи положення абз. 2 п. 9 Постанови Пленуму Верховного Суду «Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного і колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» від 2 липня 1976 р. № 4 у редакції постанови від 3 березня 2000 р. № 3, вважаємо, що суб'єкт злочину, передбаченого ст. 270 КК України, – спеціальний, ним є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку, на яку покладено обов'язки із забезпечення пожежної безпеки. Тому в процесуальних документах кримінального провадження (кримінальної справи) повинна міститися вказівка на те, на підставі чого, та які на особу покладено обов'язки із забезпечення пожежної безпеки.

Під встановленими законодавством вимогами пожежної безпеки (за змістом ст. 270 КК України) слід розуміти положення, що встановлюють норми та правила щодо запобігання виникненню пожеж. Вимоги пожежної безпеки включаються до стандартів, паспортів, норм, правил, положень, інструкцій. Поняттям законодавства охоплюються як закони, так і інші нормативно-правові акти.

Стаття 270 КК України є бланкетною, а тому у матеріалах кримінального провадження обов'язково повинні бути вказані конкретні статті, пункти, підпункти або параграфи та положення конкретних нормативно-правових актів, що встановлюють вимоги пожежної безпеки, і які порушено винною особою.

Таким чином, вважаємо, що суб'єкт злочину, передбаченого ст. 270 КК України, – спеціальний; ним є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку, на яку покладено обов'язки із забезпечення пожежної безпеки. Коло осіб, на яких покладається забезпечення пожежної безпеки, встановлюються законодавством, зокрема, окреслено в Кодексі цивільного захисту України. У матеріалах кримінального провадження (кримінальної справи) повинна міститися вказівка на те, на підставі яких нормативно-правових актів (та документів), та які саме на особу покладено обов'язки із забезпечення пожежної безпеки, а також які її вимоги порушено винною особою.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2015. 680 с.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2 ч. / під заг. ред. М. О. Потебенька, В. Г. Гончаренка. Київ : Форум, 2001. Ч. 2: Особлива частина. 942 с.
3. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. Т. 2: Особлива частина. 1040 с.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : Дакор, 2008. 1428 с.
5. Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки : постанова Пленуму Верховного Суду від 02.07.1976 № 4 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-76> (дата звернення: 28.02.2018).
6. Кодекс цивільного захисту України : закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. 4-те вид., перероб. та допов. Київ : А. С. К., 2005. 848 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., перероб. та допов. Київ : Юрид. думка, 2012. 1316 с.
9. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Елтон–2, 2012. 704 с.

Одержано 13.03.2019